

Tallózás az emlékezet búzamezejéről

Kedves Olvasóink! Ebben a sorozatban - megszakítva hagyományainkat - több régebben élt endrődi, gyomai személyiséget vettünk egy csokorba. Úgy ahogy írta nekünk Tímár Máté barátunk, nem sokkal elhunytá előtt. Igaz, többekről megemlékeztünk már sorozatunkban, de Tímár Máté emlékének is tisztelegve adjuk közre írásait, mert az Ő anekdotázó stílusa, hisszük, hogy új fényben világítja meg még azokat is, akikről már megemlékeztünk. Ragadjál emlékezés. ifjuljak vissza, s kéljenek élővé a holtak:

Papp Zsigmond, gazdálkodó, kőszobrász. és festőművész, így jegyezte a megyei monográfia az én szeretve tisztelt Zsiga bátyámat. aki először mondotta édesapámnak, Ugrin Péter bácsi után, egy mangalica kan-csere alkalmából, hallván csellességemet, hogy: „Bátyámuram, ebből a gyermekből még lesz valami!” Lett, vagy nem, a Jóistennél a mérce s nálam a hálás emlékezés. Papp Zsigmond 1888-ban született Gyomán, gazdálkodó szülőktől. kálvinistának. Zombolyán végzett úgynevezett földműves oskolát, majd 60 holdon gazdálkodott, de olvasottsága többszörösen lekörözte az „Úri kaszinót”, s képzőművészként is diplomásokat állíthatott volna háta mögé. Szobrászműhelyéből síremlékek sokasága vándorolt a temetőbe, s országzászlók sora. Ő alkotta a gyomait is, s úgyszintén a gyomai református templom orgonájának faburkolatát. 1928-ban az országos mesterversenyen faszobrai általános elismeréssel találkoztak, míg ő a Faluszövetség 1925-ös kiállításán negyven vásszonnal szerepelt. Legismertebb műve a szülei sírjára készült „A Magvető és a Nagy Arató” című metszete elveszett a református temetőből. A közéletből sem hiányzott. Tagja volt a községi képviselő-testületnek, a megyei-bizottságnak, a kálvinista presbitériumnak. Nejétől korán elhunyt fia mellett Futó Zoltánné, Papp Ilona leánya származott s egy unokája él. Halálát az osztályharc okozta. Házából kilakoltatva a műhelyét építette át lakhatóvá s eközben érte az agyvérzés, melyből az öröklétbe távozott. Gyomaiak ne feledjétek!

Kalmár Imre, Endrődön mindenki „Imre bácsi” -ja, évtizedekig főbíró „Vacerországban”, aki még az „elvtársak” visszatiszteltek volna egy-két holdat a kilencvenből, ennyiért: „Mindet öcsém-uramék, vagy semmenyt!” 1879-ben született, nevezetes nemzetségből s az Ugrin családból nősült. Hat gyermeke édesapámozta s állítólag így iskoláztatta Finta Albert főjegyzőt, amikor ledorongolt egy kertészeti szegényembert: „Engem kendezen, főjegyző uram, mert a szegény jobban a szívére veszi s visszaüt, jogosan!” Bár a lófő-székely Finta se volt darócból szőtt valaki, nyilván az értetlenség csiklandozta az idegeit. Imre bácsi Imre fia, az elsőszülött, tsz-nyugdíjasként élte meg a kilencvenedik évét a Zöldfa utcában, s élje a százat, ha élne, nyogodjonak ha holt.

Heőpapi Pikó Béla földbirtokos, ny. intéző, Gyoma. A köztisztelt Pikó doktor úr édesapja. Két-tanyás birtoka az endrődi Kertekig terjedt, de a hangja - ha a renyhe cselédeit egrecérozta -, talán Kondorosig, Szarvasig is. Kiváló gazda volt, s ősei a Sztmári-béke aláírói között is szerepelnek. Az endrődi-gyomai Wodianer uradalomban, majd a vasvári Zselénszky grófnál gazdálkodott, a háború végén főhadnagyként szerelt le, s akkor telepedett le Gyomán, végérvényesen. A gazdasági csóddal terhes 30-as években hősiesen harcolt a megyénél az úgynevezett védett birtokok elárverezése ellen.

Vaszko Mihály (1897-1975) Endrődön: Mihály bácsi! Jómódú, sokgyermekes, hívő katolikus családból származott, tizenévesen már kaszált, s 1915-től megjárta a szerb-olasz- orosz frontokat, súlyosan sebesült. Szinte az alapításától a Független Kisgazda és Agrárpárt, majd Bajcsy Zsilinszky Endre Magyar Radikális Pártjának tagja. Legendaként emlegetik

Tarpán ma is, miként ragadta kantáron az ellenük kivezényelt csendőrök lovát. Tamási Áronnal együtt. De ott találhatjuk a Parasztszövetség szervezői s hadbalépés ellen tiltakozók sorában is. A Sztójay-féle internálást bujdosással kerülte el, de a Debreceni Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőinek sorában már ott találjuk 1944 végén s a képviselőházban egészen 1948-végéig, amikor a Rákosiék felkínált minisztersége helyett inkább a k-betűs üldöztetést, a börtönt választotta. Szibériában a szívem is félrevert örömben, amikor a Szabad Népből olvashattam, mint támadták az egyházi iskolák államosítása elleni fellépéséért. Úgy tiszteltem érte, akár édesapámat! 1956-ban is megtalálta a helyét, de a Nemzeti Bizottmány elnökeként is ragaszkodott a szocialisták tagságához, hogy teljes legyen a demokrácia. Régen utca-nevet érdemelne. (Mint tudják olvasóink, beszámoltunk arról az ünnepségről, amikor 2000 nyarán róla utcát neveztek el.)

Rácz Lajos (Endrőd, 1900. - Gyoma 1983) Mintha ikercsillaga lenne Vaszkó Mihály bácsinak. Szegényparasztból Póhalmon lett kisbirtokos, zsilinszkista. és színműíró. Parlamenti képviselőségeről, kigazda főtitkárhelyetteségeről Vaszkó Mihály iránti együttérzésből mondott le, és ment el talajjavítónak. A teremtő paraszti alkotó életerő nemes példája volt. Megírta emlékiratait, amibe Ortutay Gyula „beléírkált”, amire nem engedte megjelenni. Tudom, először én lektroáltam. Most megjelenhetne, mint a „póhalmi társulás” momentuma.

Régi dal, régi dal, régi dicsőségeről...

Tímár Máté

Megjelent: Városunk 2001. december. p. 224. In memoriam